

## **Войтович П. П.**

*доцент кафедри міжнародного та європейського права  
Національного університету «Одеська юридична академія»,  
доктор філософії в галузі права, професор МКА*

### **ЧИ Є ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ВИБОРОМ?**

За загальноприйнятим визначенням зовнішня політика є загальним курсом держави на міжнародній арені.

Зовнішню політику інтерпретують також як певні офіційні дії, що формулюються і імплементуються уповноваженими агентствами суверенних держав, спрямовані на зовнішнє по відношенню до держави середовище.

Зовнішня політика є результатом прийнятих рішень державами як головними акторами міжнародних відносин, а не абстракціями, та особами, які приймають ці рішення, як раціональними гравцями, що знаходяться під впливом внутрішньодержавних та світових факторів, а також власного сприйняття міжнародного середовища.

Визначаючи напрямки зовнішньої політики держави, уповноважені представники держави завжди здійснюють певний вибір, так би мовити реалізують право вибору держави.

Та чи є насправді зовнішня політика вибором? Чи є такий вибір можливим? Ким він може здійснюватись і хто «стоїть» за ним? Чи є такий вибір взагалі? Або ж його заздалегідь визначено? Спробуємо розібратися.

Вибір розглядається з позицій багатьох теорій. Варто наголосити, що теорії необхідні, аби надати сенсу масиву інформації. Теорія ж і практика тісно взаємопов'язані і цей зв'язок є двостороннім.

Аналіз зовнішньої політики не може бути лише викладенням низки постулатів і аксіом, теорією природи зовнішньої політики, а має бути аналізом реального положення, у тому числі досліджуючи її (зовнішню політику) з позиції загальної і соціальної психології.

В умовах швидкого темпу сучасного життя і стрімких соціальних змін людина завжди постає перед необхідністю вибору.

Вибір часто досліджується з точки зору його результату або його процесу.

У найбільш загальному вигляді вибір розглядається як вироблення суб'єктом рішення у ситуації порівняння різних альтернатив. Будь-який вибір людини є реалізацією її життєвого стилю та руху на шляху реалізації суспільно-корисної діяльності [1].

Вибір займає важливе місце у житті людини і суспільства, він багато в чому залежить не лише від внутрішньої мотивації, але й від зовнішніх факторів, а можливостей реалізації вибору набагато більше у людини, що живе у відкритому суспільстві. Вибір – це і процес, і результат цього процесу.

За визначенням Н. О. Васильєвої, вибір – це складно організована діяльність, що має свою мотивацію, управління і операціональну структуру, внутрішню динаміку, чуттєву до впливу зовнішніх факторів, що регулюється з боку суб'єкта...і дозволяє визначити нові значення ідеалу вибору в цілому [2, С. 7].

Суспільний вибір – поняття, що відноситься до теорії вибору (Дж. Бьюкенен, М.Олсон), що займає певне місце у сучасній науці. Згідно цієї теорії важливим моментом досліджень є процес вибору між альтернативними варіантами використання можливостей. При цьому виділяються: індивідуальний, колективний та суспільний вибір.

Індивідуальний вибір відбувається у разі, коли людина сама приймає рішення і сама їх реалізовує.

Колективний вибір відбувається в тому випадку, коли рішення приймаються і реалізуються у складі групи. При цьому виділяють два види груп – олігополістичні, де члени залежать один від одного, і латентні групи, в яких дія одного учасника не відображається на інших. Тут більша кількість учасників, що і призводить до їх незалежності один від одного.

Суспільний вибір має місце тоді, коли рішення приймаються і реалізуються індивідами у складі латентної групи. У разі сус-

пільного вибору приймаються політичні рішення, за яких найчастіше все суспільство і складає латентну групу. При цьому латентна група повинна домовитися щодо правил суспільного вибору і забезпечення його реалізації.

Існують відмінності суспільного вибору в умовах прямої і представницької демократії. В умовах прямої демократії сам індивід приймає політичні рішення, в умовах представницької – суспільний вибір реалізується представниками групи.

Загальновідомо, що зміст ідеалів історично мінливий: свобода, яка є вічною цінністю, ідеалом і однією з істотних характеристик людини, ототожнювалась з необхідністю, залежністю, незалежністю, благодаттю, відчуженням, відповідальністю, волею (вибором). Виходячи з цього, вибір є смисловою інтерпретацією змісту категорії свободи [2, С.3].

В результаті процесів лібералізації і демократизації суспільства, в умовах загальної дестабілізації колишніх соціальних, економічних, політичних, ідеологічних структур, гетерогенності і нерозвиненості нових, кожен варіант розвитку соціуму має не більше ніж альтернативно-вірогідний характер. У зв'язку з цим у свідомості суспільства відбуваються позитивні зміни щодо оцінки ролі свободи і вибору.

Вирішення багатьох проблем, а особливо глобальних, в рамках міжнародного співробітництва неминуче набуває політичного характеру, адже так чи інакше це зачіпає проблеми владно-управлінських відносин. Політичний простір все більше стає пов'язаним з правовим [3, С. 1].

Зближення політичного і правового простору, глобальні фактори їх розвитку, відбуваються через постійну гуманізацію міжнародних відносин, набуття ними більш гнучкого характеру. І не дивлячись на те, що превалює і зберігається силовий підхід до вирішення гострих проблем міжнародних відносин, спостерігається розширення кола ліберальних дій, що надає суб'єктам цих відносин варіативність вибору. Аналіз цих процесів зближення у стрімко змінливому світі, при непередбачуваності світового роз-

витку, є політичною необхідністю, оскільки простір свободи передбачає велику кількість варіантів розвитку, у тому числі всього суспільства.

Об'єктом аналізу зовнішньої політики є держава, що діє у системі міждержавних політичних відносин. Аналіз зовнішньої політики визнає, що у сучасних міжнародних відносинах, крім держав, є також інші суб'єкти, актори. Однак об'єктом досліджень залишається держава і вона ототожнюється з центральним урядом, а дії цього уряду і уповноважених ним суб'єктів ототожнюються з поведінкою держави.

Зовнішня політика по суті завжди є проекцією зовні протиріч і сутичок у внутрішній сфері держави, на внутрішньому для даної держави ґрунті – інтереси, соціальні сили. Прийняття рішення передбачає вибір з числа певних альтернатив. В процесі прийняття рішення учасники керуються не тільки і не стільки (що частіше) прагматичними міркуваннями щодо вирішення проблеми та завдання вектору, але і міркуваннями відкритого або неявного політичного і статусного торгу у відносинах один з одним. Прийнятим рішенням, як правило, є не “найкраще” щодо вирішення проблеми рішення, а те, за яким може бути досягнуто компромісу у політиці групи, що приймає це рішення (лідер, уряд, групи впливу).

Досить часто у світовій політиці вирішальну роль грали й грають політичні діячі, теоретично приймаючи на себе відповідальність за доленосні як для своїх країн, так і для усього світу, рішення. Але чим вони керуються, приймаючи ці рішення, обираючи зовнішньополітичний курс своїх країн? Тут варто пам'ятати, що чималу роль у цьому виборі грають моделі міждержавної взаємодії, вироблені при функціонуванні систем міждержавних відносин.

Також не слід забувати, що найважливішою частиною політичного процесу будь-якої держави є лобізм і активність груп інтересів. Лобізм перетворився у глобальну політичну практику. Фактори, що визначають особливості лобіювання, істотно від-

різняються у кожній країні і призводять до унікальних умов існування лобізму, які, в свою чергу, диктують унікальні методи і засоби впливу.

У такій чисельності координат можливість приймати рішення зі знанням справи як при ініціації дій, так і придушуючи спонукання, є свободою волі, вибір є самою суттю вольового акту. Тому безумовно, що головна проблема зростання ефективності демократії полягає у підвищенні загального інтелектуального рівня як окремої особи, так і глобалізуючого людства в цілому. Адже свобода волі знаходить свій прояв у самокерованості суб'єкта права своєю поведінкою, що передбачає не лише свободу вибору, але й свободу формування самого суб'єкта, який здійснює цей вибір.

#### **Література:**

1. Зайцева Л.А. Понятие выбора в современной психологической науке.
2. Васильева Н.А. Теоретическая модель феномена выбора: социальный идеал и реализация (теоретико-методологический аспект). – Автореферат дис. к.ф.н. – Иркутск, 2004.
3. Ильин И.В. Глобалистика в контексте политических процессов: Автореферат дис.д.п.н. – М, 2011.

**Ashykhmin I. M.**

*Postgraduate Student, Department of International and European Law,  
National University «Odessa Law Academy»*

## **THE FORUM SHOPPING DOCTRINE AND ITS APPLICATION IN INTERNATIONAL INVESTMENT DISPUTES**

In the modern world there is a huge number of international regulations, international organizations that monitor the implementation of the obligations of participants in international economic relations and regulate the procedure for resolving disputes between them. At the same time, the polymorphism of international institutions that form the dispute resolution mechanism poses a threat to the participants in the dispute, which consists of making several different decisions on the